

VII.7037.73.2021.AT

**Pan
Przemysław Czarnek
Minister Edukacji i Nauki**

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

Rzecznik Praw Obywatelskich z niepokojem przyjmuje zapowiedzi dotyczące nowelizacji ustawy Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw¹, które mogą doprowadzić do znaczącej przebudowy ustroju szkolnego. Wynika z nich, że celem Ministra Edukacji i Nauki jest przede wszystkim wzmocnienie roli organu nadzoru pedagogicznego, który ma zyskać szereg nowych uprawnień. Proponowane zmiany, w ocenie Rzecznika, mogą skutkować ograniczeniem samorządności i zasady decentralizacji władzy publicznej, wynikającej m.in. z art. 15 i art. 166 Konstytucji RP, oraz naruszać zasadę pomocniczości określoną w preambule Konstytucji RP – zasady, które zabezpieczają ochronę praw obywatelskich. Ponadto decydująca opinia kuratora na temat działalności organizacji społecznych i stowarzyszeń w szkołach i placówkach może wpłynąć negatywnie na realizację prawa do nauki, gwarantowanego w art. 70 Konstytucji RP, a także, wbrew deklaracjom władz publicznych, osłabiać pozycję rodziców w życiu szkół.

---

¹ Nr projektu UD227 i UD228, <https://archiwum.bip.kprm.gov.pl/kpr/form/r2655692,Projekt-ustawy-o-zmianie-ustawy-Prawo-oswiatowe-oraz-niektorych-innych-ustaw.html>,
<https://archiwum.bip.kprm.gov.pl/kpr/form/r212625950001,Projekt-ustawy-o-zmianie-ustawy-Prawo-oswiatowe-oraz-niektorych-innych-ustaw.html> (dostęp w dniu 17.06.2021).

Zdaniem Ministra Edukacji i Nauki, odpowiedzialnego za projekt, dla zapewnienia prawidłowej realizacji przez szkoły i placówki zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych ważne jest, aby przy podejmowaniu na poziomie lokalnym decyzji w istotnych kwestiach dotyczących funkcjonowania jednostek systemu oświaty kurator oświaty miał znaczący głos. Minister słusznie wspomina o lokalnym charakterze takich decyzji. Ideą, jaką pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX wieku przyświecała twórcom reformy polskiego samorządu oraz systemu oświaty, było przekazanie prowadzenia szkół lokalnym społecznościom. W ciągu ostatnich lat samorzady zainwestowały ogromne środki w infrastrukturę oświatową, kształcenie nauczycieli oraz dodatkowe zajęcia. W opinii ekspertów zajmujących się edukacją działania mające na celu decentralizację oświaty były słuszne, a za dowód służyły m.in. znakomite wyniki polskich uczniów i uczennic w międzynarodowym badaniu PISA². Niebagatelne znaczenie ma także duże przywiązanie lokalnych społeczności do gminnych szkół, które nierzadko służą jako centra życia społecznego. Rzecznik pragnie przypomnieć, że kurator oświaty jest organem administracji rządowej, powoływanym i odwoływanym przez ministra na wniosek wojewody³. Odpowiadając za nadzór pedagogiczny na terenie całego województwa nie jest on w stanie w pełni angażować się w życie każdej szkoły lub placówki oświatowej.

W projekcie ustawy proponuje się wzmocnienie roli kuratora oświaty w postępowaniu konkursowym mającym na celu wybór kandydata na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki poprzez zwiększenie liczby przedstawicieli kuratorium w składzie komisji konkursowej (z trzech do pięciu) i tym samym zwiększenie liczby przysługujących im głosów w głosowaniu, jak również w sprawie powołania na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki osoby niebędącej nauczycielem poprzez wprowadzenie obowiązku uzyskania jego pozytywnej opinii, a także umożliwienie kuratorowi wnioskowania do organu prowadzącego o odwołanie dyrektora szkoły lub placówki, który uchyla się od realizacji zaleceń wydanych w wyniku czynności nadzoru pedagogicznego, lub zawieszenie dyrektora szkoły lub placówki w sytuacji, gdy organ nadzoru pedagogicznego w ramach sprawowanego nadzoru stwierdzi uchybienia związane z zagrożeniem bezpieczeństwa

---

² D. Sześciło (red.) „Polska samorządów, Silna demokracja, skuteczne państwo”, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2019, str. 46
<https://www.batory.org.pl/upload/files/Programy%20operacyjne/Masz%20Glos/Polska%20samorzadow.pdf> (dostęp w dniu 17.06.2021)

³ Art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 910 ze zm.).

uczniów w czasie zajęć organizowanych przez szkołę. Nowe uprawnienia kuratora mają zagwarantować, że stanowisko dyrektora szkoły lub placówki będzie zajmowała osoba, która gwarantuje należyte wykonanie powierzanych jej zadań, ale również osoba, która swoją wiedzą, doświadczeniem i postawą umożliwi najlepsze funkcjonowanie i organizację pracy kierowanej przez nią szkoły lub placówki. Zdaniem Rzecznika proponowane zmiany w sposób znaczący zakłócają równowagę pomiędzy głosami przedstawicieli władzy samorządowej i centralnej. Niezrozumiała jest zwłaszcza zasada, że kuratorowi oświaty przysługuje pięć głosów, niezależnie od liczby przedstawicieli biorących udział w pracach komisji oraz możliwości dokonania przez nich oceny kandydata.

W projektowanej ustawie planuje się wprowadzić regulację, zgodnie z którą prace komisji konkursowej będą prowadzone, jeżeli w posiedzeniu weźmie udział co najmniej czterech przedstawicieli, w tym co najmniej jeden przedstawiciel organu prowadzącego szkołę lub placówkę i jeden przedstawiciel organu sprawującego nadzór pedagogiczny oraz przedstawiciel rady pedagogicznej lub rady rodziców. Istnieje jednak ryzyko, że takie rozwiązanie doprowadzi do marginalizacji organizacji związkowych. W przypadku powołania komisji czteroosobowej głos kuratora oświaty będzie decydujący, zatem będzie on mógł odrzucić każdy wybór lokalnej społeczności, który nie będzie mu z jakiś powodów odpowiadał. Uprzywilejowana pozycja kuratora oświaty sprawi, że trudno będzie mówić o relacjach partnerskich między organem prowadzącym a organem nadzoru pedagogicznego.

Szczególny sprzeciw budzi zapowiedź wprowadzenia szybkiej ścieżki odwoływania nauczyciela ze stanowiska dyrektora szkoły lub placówki oraz innego stanowiska kierowniczego w szkole lub placówce. Kurator oświaty będzie mógł złożyć wniosek do organu prowadzącego szkołę o odwołanie dyrektora w czasie roku szkolnego bez wypowiedzenia, jeśli dyrektor nie zrealizuje we wskazanym terminie zaleceń wynikających z przeprowadzonych czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego. Ma to nastąpić w ciągu 14 dni. W przeciwnym razie z upływem terminu wygaśnie powierzenie stanowiska dyrektora szkoły lub placówki. Stwierdzenia wygaśnięcia powierzenia stanowiska dyrektora szkoły lub placówki dokona organ sprawujący nadzór pedagogiczny, o czym niezwłocznie poinformuje organ prowadzący szkołę lub placówkę.

Z doświadczeń Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że zalecenia wydane przez kuratorów oświaty bywają trudne do realizacji z uwagi na duży stopień ogólności. Przykłady wydanych w ostatnim czasie zaleceń to: „Zagwarantować dzieciom i młodzieży prawo do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju oraz wychowania rozumianego jako wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej, zgodnie z art. 1 pkt 1 i 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, „Przestrzegać uprawnień rodzica do wychowania dziecka z uwzględnieniem jego przekonań i do wykonywania swojej władzy rodzicielskiej nad niepełnoletnim w procedurze postępowania rekrutacyjnego przy zapisach dziecka na egzamin wstępny – zgodnie z art. 48 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”⁴.

Zalecenia wynikające z przeprowadzonych czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego mogą dotyczyć każdego aspektu pracy szkoły, zaś zastrzeżenia bywają ujęte w sposób ogólnikowy. Budzi to obawy, że odwołanie dyrektora może nastąpić z dowolnego powodu. Jednocześnie odbiera się uprawnienia organom prowadzącym, gdyż nawet w przypadku braku ich zgody nastąpi zmiana na stanowisku dyrektora szkoły. Tak znacząca ingerencja w proces prowadzenia szkoły nie znajduje wystarczającego uzasadnienia, ponieważ sam autor projektu przyznaje, że „brak realizacji zaleceń przez dyrektorów szkół lub placówek oraz uniemożliwianie przeprowadzenia w szkole lub placówce niepublicznej czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego nie jest częstym zjawiskiem”.

Jednocześnie zamiarem ustawodawcy jest odebranie wójtom, burmistrzom lub prezydentom uprawnienia do odwołania dyrektora w przypadkach szczególnie uzasadnionych w czasie roku szkolnego bez wypowiedzenia. Konieczne będzie uzyskanie pozytywnej opinii kuratora oświaty lub ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, co postrzegane jest jako kolejny dowód na brak zaufania władz centralnych do samorządów. Ponadto kurator oświaty ma decydować o ostatecznym wyniku oceny pracy dyrektora szkoły oraz dyrektora placówki doskonalenia nauczycieli. Aktualnie należy wypracować porozumienie między kuratorem a wójtem, burmistrzem lub prezydentem, co pozwala na prowadzenie dialogu i osiągnięcie kompromisu.

---

⁴ Pismo Mazowieckiego Kuratora Oświaty do RPO z dnia 14 czerwca 2021 r. (znak: KPZ.571.124.2021.MD).

W projektowanej ustawie wprowadza się możliwość wydania przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny osobie prowadzącej niepubliczną szkołę lub placówkę polecenia niezwłocznego umożliwienia wykonania czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego w szkole lub placówce oraz określa się konsekwencje wynikające z braku realizacji tego polecenia. Ma to pozwolić kuratorom oświaty na skuteczne reagowanie na napotymane problemy uniemożliwiające wykonanie czynności nadzoru pedagogicznego w niepublicznej szkole (np. brak kontaktu z dyrektorem albo osobą prowadzącą szkołę, brak odpowiedzi na pisma, nieudostępnianie dokumentacji). **Konsekwencją niezrealizowania polecenia kuratora oświaty może być wykreślenie danej szkoły lub placówki z ewidencji**, a w przypadku niepublicznej szkoły artystycznej o uprawnieniach szkoły publicznej – cofnięcie tych uprawnień przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Proponowane rozwiązanie nadaje organowi nadzoru dominującą pozycję, zaś utrata statusu szkoły może stanowić sankcję nieproporcjonalną do zarzuconych zaniechań. Tak jak w przypadku odwołania dyrektora szkoły lub placówki, na obecnym etapie w projekcie ustawy nie przewidziano drogi odwoławczej. Jednoosobowy organ, którego działania mogą być uznaniowe lub obarczone błędem, ma zyskać ogromną władzę nad poszczególnymi szkołami, zaś jego decyzje nie będą mogły być skutecznie kwestionowane.

Projekt ustawy przewiduje także wprowadzenie możliwości złożenia przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny wiążącego wniosku do organu prowadzącego szkołę o zawieszenie dyrektora szkoły w pełnieniu obowiązków, przed złożeniem wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, w sprawach niecierpiących zwłoki związanych z zagrożeniem bezpieczeństwa uczniów w czasie zajęć organizowanych przez szkołę. W ocenie Rzecznika obecnie obowiązujące przepisy pozwalają na skuteczne reagowanie w sytuacji, gdy zagrożone jest bezpieczeństwo uczniów w czasie zajęć szkolnych. W takich przypadkach konieczne jest zawiadomienie organów ścigania. Z uwagi na niejasność przepisów Rzecznik Praw Obywatelskich uważa, że minister odpowiedzialny za projekt ustawy powinien wyjaśnić, jakie sprawy niecierpiące zwłoki mogłyby uzasadniać zawieszenie dyrektora szkoły w pełnieniu obowiązków na wiążący wniosek kuratora.

Pomimo szczytnych zamierzeń przedstawionych w projekcie ustawy wydaje się, że celem ustawodawcy jest przede wszystkim większe zdyscyplinowanie dyrektorów szkół i placówek. Projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw (projekt nr UD227) ma wprowadzić przepisy statuujące nowe czyny zabronione, dla wypełnienia rzekomej luki prawnej polegającej na braku podstawy prawnej do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej osób odpowiedzialnych za pracę jednostek organizacyjnych sprawujących pieczę nad małoletnimi – za przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków w zakresie opieki lub nadzoru nad małoletnimi. Powstaje pytanie, czy obecnie obowiązujące przepisy faktycznie nie pozwalają na pociągnięcie do odpowiedzialności osób popełniających czyny zabronione. Należy mieć na uwadze to, że przydanie nowych uprawnień urzędnikom oświatowym może wpłynąć negatywnie na ich odbiór w społeczeństwie. Rzecznik pragnie przypomnieć, że obowiązkiem kuratora oświaty jest udzielanie wsparcia nauczycielom i dyrektorom szkół, co będzie znacznie utrudnione, jeżeli funkcja ta zacznie być kojarzona głównie z kontrolą i karaniem.

Rzecznik Praw Obywatelskich z troską zauważa, że pomimo wcześniejszych negatywnych opinii powraca koncepcja wprowadzenia większego nadzoru nad zajęciami prowadzonymi przez stowarzyszenia i inne organizacje, których celem statutowym jest działalność wychowawcza albo rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły lub placówki. Zgodnie z projektowanymi regulacjami dyrektor szkoły lub placówki będzie miał obowiązek uzyskać pozytywną opinię kuratora oświaty lub specjalistycznej jednostki nadzoru. Nie później niż na dwa miesiące przed rozpoczęciem zajęć dyrektor będzie przekazywał organom nadzoru program zajęć oraz materiały wykorzystywane do realizacji programu zajęć, a także pozytywne opinie rady szkoły lub placówki i rady rodziców. Po uzyskaniu pozytywnej opinii, a przed rozpoczęciem zajęć, dyrektor będzie obowiązany przedstawić rodzicom niepełnoletniego ucznia lub pełnoletniemu uczniowi pełną informację o celach i treściach realizowanego programu zajęć, a także pozytywną opinię kuratora oświaty lub specjalistycznej jednostki nadzoru, pozytywne opinie rady szkoły lub placówki i rady rodziców oraz materiały wykorzystywane do realizacji programu zajęć.

Zdaniem ministra projektowane rozwiązanie wpłynie na zwiększenie świadomości uczniów i rodziców o treściach zawartych w zaproponowanych programach. Rodzic, tak jak obecnie, będzie miał prawo do decydowania o udziale dziecka w zajęciach poprzez pisemną zgodę. Według założeń będzie mógł również zasięgać informacji o posiadanym przez osoby prowadzące zajęcia doświadczeniu zawodowym, kompetencjach i umiejętnościach. Z obowiązku uzyskania opinii organu sprawującego nadzór pedagogiczny będą jednak zwolnione zajęcia organizowane i realizowane w ramach zadań zleconych z zakresu administracji rządowej.

W praktyce proponowane w projekcie ustawy procedury zdeorganizują pracę szkół i doprowadzą do ograniczenia liczby zajęć organizowanych w szkołach. Już teraz można zaobserwować mrozący efekt kontroli przeprowadzanych w szkołach w związku z określonymi projektami edukacyjnymi i społecznymi podejmowanymi przez szkoły. Dotyczy to zwłaszcza tematów, które przez osoby odpowiedzialne za funkcjonowanie systemu oświaty odbierane są jako kontrowersyjne. Rzecznik Praw Obywatelskich wciąż otrzymuje sygnały od młodych obywateli, że brakuje im w szkołach edukacji antydyskryminacyjnej, obywatelskiej czy klimatycznej. Chociaż rodzice często podzielają poglądy swoich dzieci w tym zakresie, to kurator oświaty będzie miał decydujący wpływ na to, czy dana organizacja lub stowarzyszenie będzie mogła wykonywać swoje statutowe zadania. Może to mieć negatywny wpływ na prawo do nauki, a także na prawo rodziców do wychowywania swoich dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami. Już dzisiaj muszą oni wyrazić zgodę na udział swoich dzieci w dodatkowych zajęciach, zatem dodatkowa ingerencja kuratorów oświaty może budzić ich sprzeciw.

Działalność organizacji i stowarzyszeń edukacyjnych stanowi cenne uzupełnienie pracy szkół. Urozmaicają one życie szkolne, czynią naukę ciekawszą, wspierają rozwój uczniów i uczennic, zachęcają ich do dalszych poszukiwań. Dlatego też, zdaniem Rzecznika, niesprawiedliwe i niepotrzebne jest budowanie wokół ich działań atmosfery podejrzliwości. Wymaganie od trenerów i instruktorów podawania z dużym wyprzedzeniem wszystkich materiałów osądowi kuratora może wpłynąć negatywnie na ich pracę, osłabiając motywację i zmniejszając zaangażowanie. Może być także odbierane jako wyraz nieufności co do ich zamiarów i kompetencji. Skuteczność i sens tak drobiazgowej

kontroli treści budzi wątpliwości z uwagi na ogromną liczbę szkół, jakie podlegają nadzorowi poszczególnego kuratora, oraz co za tym idzie, realnych możliwości organu rzetelnej oceny wszystkich przedstawianych mu materiałów.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca uwagę na fakt, że w niektórych systemach oświaty krajów rozwiniętych nadzór pedagogiczny jest ograniczony, zaś szkoły cieszą się dużą swobodą. W podawanej jako wzór do naśladowania Finlandii system edukacji jest zdecentralizowany, kuratoria oświaty nie istnieją, a władze publiczne zrezygnowały z przeprowadzania wizytacji w szkołach. Na poziomie krajowym ewaluacja ukierunkowana jest głównie na ocenę realizacji celów zawartych w krajowej polityce edukacyjnej oraz w krajowych podstawach programowych. Na poziomie lokalnym i regionalnym ewaluacja może koncentrować się na ocenie dostępności edukacji, finansowej odpowiedzialności instytucji edukacyjnych oraz realizacji lokalnej polityki w dziedzinie edukacji i kultury. Oceniany jest również stopień realizacji zasady równości i bezpieczeństwa w edukacji⁵. Celem ewaluacji nie jest szukanie uchybień, ale stała poprawa jakości nauczania.

Tymczasem autor projektu ustawy uważa, że „z przepisów Konstytucji RP nie wynika, aby sprawami dotyczącymi oświaty czy edukacji publicznej musiał zajmować się samorząd terytorialny, a w szczególności sprawami dotyczącymi: wyboru dyrektora, zawieszenia dyrektora, odwołania dyrektora czy wyboru określonej liczby członków komisji konkursowej wyłaniającej kandydata na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki”. Projektodawca w istocie podważa więc zasadę ustrojową, według której urząd terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia decentralizację władzy publicznej (art. 15 ust. 1 Konstytucji RP) oraz to, że przysługującą mu w ramach ustaw istotną część zadań publicznych samorząd terytorialny wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność (art. 16 ust. 2 Konstytucji RP). Ponadto z art. 4 ust. 4 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego (Dz. U. z 1994 r. Nr 124, poz. 607) wynika, że generalnie odpowiedzialność za sprawy publiczne powinny ponosić przede wszystkim te organy władzy, które znajdują się najbliżej obywateli. Powierzając te funkcje innym organom władzy, należy uwzględnić zakres i charakter zadania oraz wymogi efektywności i gospodarności.

---

⁵ D. Dziewulak, „Polityka Oświatowa. Przegląd ekspertyz z wybranych obszarów oświatowych (lata 2008–2018)”, Warszawa 2020, s. 194.

W świetle powyższych rozwiązań ustrojowych nie ulega wątpliwości, że realizując zadania własne i na własną odpowiedzialność w sprawach edukacji publicznej (art. 7 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym – Dz. U. z 2020 r. poz. 713 ze zm.; art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym – Dz. U. z 2020 r. poz. 920 ze zm.) samorząd terytorialny musi mieć także zapewniony realny wpływ na obsadę kierownictwa placówek edukacyjnych realizujących te zadania.

Sprawy dotyczące edukacji publicznej, wskazane jako zadania własne jednostek samorządu terytorialnego⁶, nie powinny ograniczać się jedynie do podstawowego administrowania. **Konieczne jest zapewnienie szkołom pewnej swobody, tak aby miały one poczucie sprawczości i podmiotowości.** Ograniczenie dotychczasowych uprawnień samorządów w dziedzinie edukacji powinno być oparte na solidnych podstawach, co w niniejszej sprawie w projekcie ustawy nie zostało dowiedzione. Proponowane zmiany są sprzeczne z postulatami, które od lat formułowane są przez środowiska oświatowe, a wśród których znajduje się realne usamorządowanie i upodmiotowienie szkoły, w szczególności większa autonomia w sferze treści i programów nauczania⁷. Dalsza centralizacja systemu oświaty może doprowadzić do wzrostu liczby rodziców, którym szkoły niepubliczne lub zagraniczne wydadzą się bardziej atrakcyjnym wyborem. Zauważyć jednak trzeba, że na naukę ucznia w takich szkołach stać jednak wyłącznie rodziców majątnych.

Jak wskazano w informacji o przyczynach i potrzebie wprowadzenia rozwiązań planowanych w projekcie ustawy, kurator oświaty ma ustawowy obowiązek współdziałania z innymi organami i organizacjami w sprawach dotyczących warunków rozwoju dzieci i młodzieży oraz wspierania nauczycieli, szkół i ich organów prowadzących. Zbyt często jednak działania podejmowane przez kuratorów skoncentrowane są głównie na nieprawidłowościach. Zdaniem Rzecznika należy dążyć do tego, aby rola kuratora postrzegana była jako prawdziwe wsparcie w rozwoju szkoły. Pierwsze reakcje osób

---

⁶ Art. 7 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 ze zm.), art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 920 ze zm.) oraz art. 14 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1668 ze zm.).

⁷ D. Sześciło (red.), „Polska samorządów, Silna demokracja, skuteczne państwo”, s. 53.

zarządzających szkołami świadczą o tym, że proponowane zmiany mogą dodatkowo pogorszyć obecny stan rzeczy⁸.

Kierunek proponowanych zmian budzi zdziwienie w obliczu faktu, że jednocześnie planowana jest rezygnacja z przeprowadzania ewaluacji. W uzasadnieniu projektu nowelizacji rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1551)⁹ stwierdzono: „W opinii środowisk i osób związanych z nadzorem pedagogicznym korzyści z realizacji tej formy nadzoru pedagogicznego są niewspółmierne do nakładu czasu i pracy koniecznych do przeprowadzenia badania ewaluacyjnego. Ewaluacja jest czasochłonna i generuje „biurokrację”, gdyż pomimo faktu, że przepisy prawa nie wymagają tworzenia na potrzeby ewaluacji żadnej dodatkowej dokumentacji, to w szkołach – w związku z ewaluacją, w szczególności ewaluacją wewnętrzną – często tworzone są dodatkowe sprawozdania, opracowania czy też zestawienia mające potwierdzić działania szkoły lub placówki w danym zakresie”. Pomimo czasochłonności ewaluacja służyła poprawie jakości nauczania. Można założyć, że zastąpienie ewaluacji kontrolami, wbrew deklaracjom ministra, nie zlikwiduje w szkołach problemu uciążliwej i niepotrzebnej biurokracji.

Zdaniem Rzecznika istnieje ryzyko, że ograniczanie działalności organizacji i stowarzyszeń, zapowiedzi zawieszania i usuwania dyrektorów po niewykonaniu zaleceń kuratora, a nawet groźby sankcji karnych, przyniosą negatywne efekty w postaci zaniechania w szkołach wszelkich dodatkowych aktywności i unikania wychodzenia poza bezpieczne schematy. W tym miejscu Rzecznik Praw Obywatelskich pragnie przypomnieć Panu Ministrowi wnioski z raportu opracowanego w 2018 r. na zlecenie Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii, według którego polski system oświaty nie sprzyja kreatywności. Dzieje się tak m.in. dlatego, że premiuje posłuszeństwo i podporządkowanie, nie zaś niezależność i rozmach w poznawaniu świata¹⁰. Według autorów raportu szkoły powinny w szerszym zakresie zachęcać uczniów do inicjowania działań związanych z organizacją procesów edukacyjnych, wspierać ich w realizacji

---

⁸ <https://publicystyka.ngo.pl/organizacje-protestuja-przeciw-zmianom-w-prawie-oswiatowym-dolacz-sie>

⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego, projekt z dnia 25 maja 2021 r.

¹⁰ Raport „Szkoła dla Innowatora: kształtowanie kompetencji proinnowacyjnych”, <https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/raport-szkola-dla-innowatora-ksztaltowanie-kompetencji-proinnowacyjnych>, Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Kalisz 2018, s. 144.

projektów i poszukiwaniu partnerów, którzy umożliwią niebanalne i nieschematyczne rozwiązania dydaktyczne. Wśród rekomendacji znalazła się również decentralizacja w ramach ogólnych wytycznych szkoły¹¹.

Jak czytamy w projekcie ustawy, „niezmiernie istotne jest poprawianie warunków funkcjonowania szkół i placówek, co pozytywnie wpłynie na rozwój uczniów i wychowanków.” W uzasadnieniu projektu wskazano na „liczne sygnały od kuratorów oświaty, rodziców, nauczycieli oraz związków zawodowych zrzeszających nauczycieli, dotyczące działań niezgodnych z przepisami prawa”, które mają usprawiedliwiać wzmocnienie nadzoru. Na podstawie wyników interwencji, podczas których Rzecznik utrzymywał stałe kontakty z organami nadzoru pedagogicznego, uważa on jednak, że obecnie obowiązujące przepisy umożliwiają kuratorom oświaty właściwe wykonywanie zadań. Istnieją poważne wątpliwości, czy po roku zdalnego nauczania większa ingerencja kuratorów oświaty w życie szkół stanowi właściwą odpowiedź na problemy doświadczane przez uczniów i wychowanków oraz ich nauczycieli.

Mając powyższe na uwadze, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627), Rzecznik przedstawia powyższe uwagi, jednocześnie apelując do Pana Ministra o odstąpienie od kontynuacji prac nad przedstawionym projektem nowelizacji ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskiej zauważa skalę protestu w środowiskach oświatowych, wywołanego zapowiedziami wzmocnienia roli organów nadzoru. Po niezwykle trudnym roku pandemii, kiedy to polskie szkoły musiały zmierzyć się z szeregiem wyzwań, zasługują one na życzliwe podejście oraz spokój, sprzyjający refleksji nad pożądanym kierunkiem zmian. Celem powinna być szkoła bardziej demokratyczna, kreatywna, odważna w swoich działaniach, a także przyjazna dla wszystkich osób pracujących na rzecz poprawy jakości nauczania. Kluczowe jest również to, aby obywatelom zapewniano w dalszym ciągu możliwość pełnienia ważnej roli w tworzeniu systemu oświaty. Rzecznik uprzejmie prosi Pana Ministra o przedstawienie stanowiska w sprawie.

---

¹¹ *Ibidem*, s. 152 i 154.

Z poważaniem
Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
/-podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

1. Pan Jarosław Gowin
Wiceprezes Rady Ministrów
Minister Rozwoju, Pracy i Technologii
ePUAP

2. Pan Piotr Gliński
Wiceprezes Rady Ministrów
Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Sportu
ePUAP